

AGRÁRTÖRTÉNETI SZEMLE

*HISTORIA RERUM
RUSTICARUM*

LXV. ÉVFOLYAM

2024. 1-4. SZÁM

AGRÁRTÖRTÉNETI SZEMLE

HISTORIA RERUM RUSTICARUM

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK
LEKTORÁLT FOLYÓIRATA

Szerkesztőség: Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár, 1367 Budapest 5. Pf. 129.
Budapest XIV. Városliget, Vajdahunyadvár

Szerkesztőbizottság:

Papp Klára (főszerkesztő), Fehér György (szerkesztő), Kaposi Zoltán (szerkesztő),
Lupescu Makó Mária [Románia], Molnár Tibor [Szerbia],
Nigel Swain [Nagy-Britannia], Tóth Pál Péter, Varga Zsuzsanna (szerkesztő)

Szerkesztőségi titkár: Lázár Éva

TARTALOM

Előszó helyett	1
<i>TANULMÁNYOK</i>	
KÖVÉR György: Gutsherrschaftból jobbágyfelszabadítás?	3
PAPP Klára: Tanítványok tanítványai. A Szabó István örökség továbbélése a Debreceni Egyetemen	19
SOLYMOSI László: Adózás az esztergomi érsekség birtokain a középkor végén	47
BÁRÁNY Attila: Zöldsfogyasztás a százéves háború hadszínterein	59
PÓSÁN László: Malmok a középkori Poroszországban	79
EGYED Ákos: Egy sajátos földtulajdon: a székely örökség és jelentősége a székelyek történelmében	101
GÁLFI Emőke: A gyulafehérvári udvarbíró instrukciója 1603-ból	109
BOGDÁNDI Zsolt: Jobbágykötelezvények a kolozsmonostori konvent fejedelemségkori jegyzőkönyveiben	121
TÓZSA-RIGÓ Attila: Borhagyatékok a 16. századi Pozsonyban	129
VERES Tünde: „ <i>Minthogy nem régen mentek el, tiszt uraimék könnyen repetálhatnak?</i> ” Migráció a makovicai uradalomban	143
IFJ. BARTA János: A hegyaljai mezővárosok jövedelmezősége a 18. század utolsó negyedében	163
KAPOSI Zoltán: A sörnyei hitbizományi uradalom változásai a két világháború között	173
ESTÖK János: Agrárgazdasági dilemmák – Trianon előtt, Trianon után	195
<i>KRÓNIKA</i>	
Családi birtokok, birtokos családok. Beszámoló az MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltárának konferenciájáról. (VERES Tünde)	207
<i>SZEMLE</i>	
Csiszár Imre: Agrártermelés és agrártársadalom Hajdúnánáson az 1930-as évek második felétől az 1970-es évek végéig. Studia Folkloristica 89. Debrecen, 2024. (Ifj. BARTA János)	213
Bakk Antal Pál: A kőso bányászata és kereskedelme az Erdélyi Fejedelemségben I. Apafi Mihály uralkodása idején. Egyetemi Műhely Kiadó–Bolyai Társaság, Kolozsvár 2024. (Doktori Dolgozatok 40.), (LUPESCU MAKÓ Mária)	216
Toma László: Az újszerű Batthyány-birtokok regenerációja a 18. század közepén. Budapest 2024. (DOMINKOVITS Péter)	222
Hajdúnánás története. A kezdetektől napjainkig. Szerk. Bartha Elek–Csiszár Imre–Forisek Péter. Hajdúnánás, 2023. 2. javított kiadás. (TÖRÖK Péter – SZŐKE Richard Rajmond)	227

Articles published in this journal are abstracted and indexed
in HISTORICAL ABSTRACTS and AMERICA: HISTORY AND LIFE
A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült
e-mail-cím: agrartortszemle@mmgm.hu

ELŐSZÓ HELYETT

Orosz István (1935–2024)

Az Agrártörténeti Szemle 2025. évi száma emlékszáma. Ebben az évben lett volna 90 éves Orosz István akadémikus, aki tudományos pályájának kimagasló eredményeit az agrártörténetben érte el, s 40 éve annak, hogy munkássága szerkesztőként az Agrártörténeti Szemléhez kapcsolta.

A hegyaljai mezővárosok társadalmáról írott egyetemi doktori értekezése – legkiválóbb kortársai: Für Lajos, Oláh József, Simonffy Emil s mások mellett – helyet kapott a Szabó István által 1960-ban szerkesztett Agrártörténeti Tanulmányokban. A munkáról az első recenzió a Szemle 1961. 3–4. számában Sándor Pál tollából jelent meg. Ugyanebben az évben írta meg a fiatal kutató vitacikkét „Széchenyi és a jobbágykérdés” címen, amely 1962-ben jelent meg, s amely írás szakmai érvei, álláspontjának világos, logikus kifejtése alapján korának legjobb tudósai közé emelte. Ezt követően lett több évtizeden át kiváló írásaival a Szemle folyamatos szerzője.

Orosz István a Debreceni Egyetem meghatározó tudós egyénisége, nemzedékek életpályáját segítő professzora, kiváló agrár- és társadalomtörténész. Hosszú éveken át tagja volt az MTA II. Osztály Történettudományi Bizottságának, amelynek egy cikluson át az elnöki pozícióját is betöltötte. Nagy jelentősége és máig szóló hatása van annak, hogy 2007–2015 között elnöke volt a Magyar Történelmi Társulatnak. Tudományszervezői tevékenységének meghatározó részét képezte, hogy 2012 és 2018 között vezetése alatt működött az MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottsága, valamint 2006 és 2017 között ő látta el az Agrártörténeti Szemle főszerkesztői feladatait is.

Orosz István debreceni történészként több összefoglaló munkát írt, mint pl. „A mezőgazdasági termelés Magyarországon 1790–1848” címűt, amely kandidátusi értekezése volt, s amely 1971-ben az Agrártörténeti Szemle Supplementumaként német nyelven (Die landwirtschaftliche Produktion in Ungarn 1790–1849.) is megjelent. A kézirat „Magyarország mezőgazdasága a feudalizmus alkonyán” címen egyik meghatározó része lett a „Magyarország agrártörténete” kötetnek. Akadémiai doktori értekezése „Földbirtoklás, mezőgazdasági termelés és agrártársadalom” címmel született, amely a Debrecen története 3. kötetében látott napvilágot. A „Tanulmányok az Alföld mezőgazdaságáról” című kötetében maga írta: „... meggyőződésem, hogy az ország gazdasági, társadalmi története csak a tájak történetének együtteséből ismerhető meg”, ami a régiók története felé vezette. Írásaiban a 16–19. századi mezőgazdaság és agrártársadalom alapos, világos, értő elemzését adta, amelyből történész nemzedékek sora tanulhatott.

Orosz István úgy vélekedett: *„egy tudós a megjelent tudományos munkáinak szakmai fogadtatásában és munkatársai általi megbecsülésében láthatja életműve legnagyobb elismerését.”* A Magyar Tudományos Akadémia megalakításának 200. évfordulóján tanítványai és barátai munkáikkal emlékeznek a nagyszerű tudósra, aki 2004 óta az MTA levelező, majd 2013 óta rendes tagja volt. A 2025. évi szám így egyszerre tisztelgés a kiváló akadémikus 90. születésnapja, s az Akadémia 200. évfordulója előtt.

Szerkesztőség

CONTENTS

By way of a Preface	1
<i>ESSAYS</i>	
György KÖVÉR: From Gutsherrschaft to the liberation of serfs?	3
Klára PAPP: The disciples of disciples. The agrarian and social historians of Debrecen	19
László SOLYMOSSI: Taxation on the estates of the Archbishopric of Esztergom in the late Middle Ages	47
Attila BÁRÁNY: Vegetable consumption and foddering on the battlefields of the Hundred Years' War	59
László PÓSÁN: Mills in medieval Prussia	79
Ákos EGYED: A unique form of land ownership: The significance of Szekler inheritance in the history of the Szeklers	101
Emőke GÁLFI: The 1603 instruction for the comites curiae in Transylvania	109
Zsolt BOGDÁNDI: Serf bonds in the registers of the Kolozsmonostor convent during the Principality era of Transylvania	121
Attila TÓZSA-RIGÓ: Wine legacies in 16th century Pozsony (Bratislava)	129
Tünde VERES: Migration in the Makovica manor	143
János BARTA JR.: The profitability of market towns in the Hegyalja district in the later 18th century	163
Zoltán KAPOSÍ: Changes in the conditions of the Sörnye entailed manor between the world wars	173
János ESTÓK: Dilemmas of agrarian economy – before and after the Treaty of Trianon	195
<i>CHRONICLE</i>	207
<i>BOOK REVIEWS</i>	213

Terjeszti a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár

Előfizethető az Agrártörténeti Szemle Szerkesztőségénél (Budapest XIV. Városliget, Vajdahunyadvár. Postacím: 1367 Budapest 5. Pf. 129. – Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár) postautalványon (igényelhető a Szerkesztőségtől), valamint átutalással a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár Magyar Nemzeti Banknál vezetett számláján. Az átutalási számlát a Szerkesztőség megküldi. A folyóirat példányonként megvásárolható a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár könyvárusítójánál nyitvatartási napokon (hétfő kivételével) 10–17 óra között.

Előfizetési ára 950 Ft áfával

Külföldre terjeszti a Batthyány Kultur-Press Kft. H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

A kiadásért felelős a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár főigazgatója

Olvasószerkesztő: Uri Dénes Mihály

Műszaki szerkesztő: H. Balázs Zsuzsa

HU ISSN 0002-1105